

TANITÓBARÁT.

HAVI KÖZLŐ.

SZERKESZTI ÉS KIADJA :

ZIEGLER GÉZA.

Tartalom :

1. Közoktatási költségvetés. — 2. Visszhang. — 3. A föld.
Irtta: *Kétzeri János.* — 4. Apróságok Bárány Ignác életéből. —
Irtta: *Oláh János.* — 5. Levél a szerkesztőhöz. — 6. Irodalom.
— 7. Mi ujság. — 8. Nyílt levél. — A borítékon: „Posta.“

GYŐR, 1888.

TANTO OBATA

TANITÓBARÁT.

Havi közlő.

Megjelenik minden hónap elején.

Előfizetési ára:

Fél évre 1 frt.
 Egész évre 2 frt.
 Egy oldal hirdetés . . . 5 frt.

Február.

A lap szellemi és anyagi részét illető küldemények így címezendők: „**Tanítóbarát**“ szerkesztőségének Győrött.
 Kéziratokat nem adunk vissza.

A közoktatásügyi költségvetés.

Kevés zajjal, röviden s így is lomha lassusággal tárgyalták ez idén a közokt. ügy budgetjét.

Az ellenzéki szónokok egy része Trefortnak gyöngéledő állapotára volt tekintettel, a másik rész nem akart fáradságot venni magának arra, hogy ugyanazon panaszokat megismételje, a mik a házban már évekkal ezelőtt hangoztak. Trefort ígért volna, ismét ugyanazokat, a miket akkor s a tanügy állapota maradt volna, a hogyan volt.

A tárgyalás keretéből itt adjuk azon részleteket, a melyek olvasóinkat érdekelhetik.

Országgyűlés 1888. febr. 9. 10. II.

Irányi Dániel: Ha nem értek is mindenben egyet a t. vallás és közoktatásügyi miniszter urnak akár tanügyi, akár egyházügyi politikájával, ügyszeretetét, fáradhatatlan tevékenységét, a melyet a közművelődés terén kifejt, szívesen elismerem, (Általános helyeslés és éljenzés) valamint elismerem őszinteségét is, melylyel míg az elért kedvező eredményeket elénkbe tárja, az ellenkezőket sem takarja el. Ezen elismerésre azon évi jelentés indit, számra nézve a 16-ik, a melyet a t. miniszter ur költségvetésével egyidejűleg elénkbe terjesztett, s mely a kezelése, illetőleg felügyelete alatt álló összes tan- és közművelődési intézetek állapotáról számot ad. Ha ilyen jelentéseket oly bő és kimerítő tartalommal a többi miniszter uraktól is kapnánk, akkor sokkal tisztább fogalmunk lehetne az ország állapotáról s jobban megismervén a közigazgatás egyes ágait, inkább lennének képesek helyesen megítélni a közigazgatás javítására szolgáló és szükséges eszközöket. Eddig azonban, kivéve az igazságügyminiszter urakat, kik bár hézagosan oly részletes jelentéseket adtak be, a többi miniszter urak költségvetéseikkel egyidejűleg legfeljebb száraz és rövid indokolásokat terjesztenek elő.

Visszatérve a t. miniszter ur jelentésére, az, mint az előbbieket, számos kedvező tény mellett, nem kevésbé számos kedvezőtlen adatot is foglal magában. Legyen szabad úgy azok, mint emezek közül a legfontosabbakat elősorolnom, szoritkozva azonban csakis a

népnevelésre, a népnevelés azért érdemelvén különösen figyelmet, mert a további képzésnek alapul szolgál és a nép millióinak szükségét van hivatva kielégíteni. A mi már az első osztályba tartozó tényeket illeti, itt mindenképp előtt megemlítem, hogy a 1885/6-iki tanévben az elemi iskolák száma 112-vel, az iskolába járó tanköteleseké pedig 33,624-el szaporodott, és az iskolából kilépett gyermekeket tekintve, minden ezer után 965 megtanult írni és olvasni és 34 csupán olvasni tanult meg, a mi az előző évhez képest szintén némi haladásra mutat. Ide tartozik továbbá, hogy 1879 óta, vagy is mióta a magyar nyelv tanítása az elemi iskolákban kötelezővé tétetett, azon iskolák száma, melyekben az állami nyelv sikeresen tanított, 2188-al, a magyar nyelvet oktató képességgel bíró tanítók száma 4309-el emelkedett.

De az éremnek, fájdalom, visszája is van. Így például a rendszeresített tanítói állomásoknak betöltetlen hagyása miatt 1885-ben 105, 1886-ban pedig már 136 iskolában szünetelt a tanítás. És míg 1885-ben azon községek száma, melyek külön iskolával nem bírtak, hanem gyermekeiket egy szomszédközség iskolájába voltak kénytelenek küldeni, 1751-et tett, a következő évben már 1769-et, úgy, hogy ezen községek száma 18-al szaporodott. És míg 1885-ben azon községek száma, melyek általában minden oktatást nélkülöztek, úgy, hogy gyermekeik még a szomszédközség iskoláját sem látogathatták, 300 volt, 1886-ban a községek száma 33-mal növekedett. Hogy ezen utóbbi szomorú eredmény leginkább a nép terjedő szegénységéből ered, alig szenved kétséget. Azonban nem szabad egy másik tényezőről megfeledkezni, és ez igen sok község lakosságának rendkívül csekély volta. Az ember alig hajlandó hinni, mikor a miniszteri jelentésben azt olvassa, hogy Magyarországon 98 község van, a hol a lakosok száma 20 és 60, a tanköteles gyermekeké 3 és 8 között mozog. Van továbbá 307 oly község, a hol a népesség 60 és 100, a tanköteleseké pedig 6 és 12 között ingadozik. És végre nem kevesebb, mint 574 oly községet találunk, hol a lakosok száma 90 és 160, a tanköteleseké pedig 10 és 20 között váltakozik. Hogy ilyen községek is iskolákat állítani és fentartani nem képesek, az nem szorul bizonyításra. De ebből szükségképpen következik, hogy ily községeket, különösen az utóbbi osztálybelieket az államnak segíelyeznie kell, ha másként nem, vándortanítókkal kell látogattatnia, vagy ha éppen más eszköz nem kínálkozik, azon módhoz kell folyamodni, melyet a Királyhágón tul, görög katolikus és keleti hitvallásu polgártársaink közt találunk, a hol ugyanis 2—3 szomszédos község felváltva tart egy tanítót. A helyett azonban, t. ház, mit látunk a költségvetésben? Azt, hogy a népnevelésre szánt összeg 1888-ra az előzőhöz képest 25,000 frttal alább szállt. Terjeszkedés, haladás helyett tehát legalább is megállapodásra juttatott azon boldogtalan gazdálkodás, a melyet a kormány 13 év óta követ. (Igaz, Úgy van! szélső balfelől.) Megállapodásra, s ki tudja meddig, és pedig a legszükségesebb: az elemi oktatás mezején.

Hogy ezen eredményt a t. miniszter ur is mélyen sajnálja,

arról teljesen meg vagyok győződve, ámbár, mint a kormánynak maga is tagja, a felelősségnek bizonyos részét maga is kell, hogy hordozza. De ha már nem tehet róla, ha már nem képes nagyobb összeggel javadalmazni a népnevelést, tegyen legalább oly intézkedéseket, a melyek lehetővé tegyék neki, hogy a felesleges és szükségtelen iskoláktól elvont összegeket más helyen célszerűbben használhassa.

Már többször volt alkalmam felhozni némely polgári és különösen felső népiskolai eseteket, oly iskolákéit, melyek, míg az államnak igen tetemes költségbe kerülnek, az országnak igen csekély hasznot hoznak. (Igaz! Ugy van! szélső balfelől.)

Ma csak egyet, de a legkirivóbbat fogom előhozni és az a dicső-szent-mártoni felső népiskola. Ebben az iskolában ugyanis három tanító mindössze öt növendéket tanít, kerül pedig az iskola az államnak évenként 4000 frtba, tehát egy funak a tanítása 800 frt. 800 frtba egy gyermek oktatása, mikor az elemi oktatásban részt vevő 6 és 12 esztendőes gyermekek fejenként csak 9 frt 80 krba, 6 évestől 15 évesig mindössze 7 frt 63 krba kerülnek.

Ily pazarlást lehetetlen tovább tünni, s azért remélem, hogy azon iskolák közül, melyeket jelentésében a miniszter ur megszüntetni ígér, a dicső-szent-mártoni nem fog kimaradni.

Benedek Elek arra kéri a kormányt, hogy a jövő évi költségvetésben ne feledkezzenek meg a gyermekvilágról sem, tüzzön ki pályadíjakat jó ifjúsági könyvekre, bíráltassa meg a közoktatásügyi tanács által a forgalomban levő gyermek- s ifjúsági könyveket s a bírálatok közzététele által figyelmeztesse a szülőket arra, hogy mely könyvek alkalmasak s érdemesek a megvételre s melyek nem. (Helyeslés jobbfelől.) Ez volna leghathatósabb módja a selejtes, silány ifjúsági könyvek kiirtásának. De a közoktatásügyi kormány hathatna még a könyvkiadókra is épen az által, hogy az általuk kiadott könyvek legjavát megjutalmazná. Ez által ambicionálná jó könyvek kiadására. Könyvkiadóinkra most nem lehet bizni a serdülő gyermekvilág s a serdülő ifjúság szellemi táplálékát. Itt volna még a magyar tudós akadémia. A magyar tudós akadémia valóban nagy szolgálatot tenne a nemzetnek, ha tudós tagjainak nevelését már a zsöngé, fogékony gyermekkorban megkezdené. (Derűtség.) Derűtség közt olvas fel a magyar könyvkiadók által kiadott gyermek- s ifjúsági könyvekből több példát az azokban foglalt együgyűségek illusztrálására. Könyvkiadóink olvasó áron megvásárolják a külföldi képes könyvekből a képeket s ezekhez vagy lefordítatják az eredeti szöveget rendesen könyvvezetők által, a kik a tudós akadémikusok példájára ismét kiadják albérletbe, valószínűleg az másoknak — vagy pedig, hogy a magyar irodalomnak is hozzanak némi kétes értékű áldozatot: az idegen képekhez eredeti szöveget iratnak rendesen ismét a könyvvezetők által s így eshetik meg az, hogy a magyar gyermek kezébe kerül egy képeskönyv, melyben a juhász sarkig érő, hófehér külsejű, Mentsikov-kabátban, háromszögletes kalapban, kék pantallóban, és hogy a toilette teljesen modern és nemzetközi legyen — hegyes orru cipőben támaszkodik kampós botjára.

Kiss Albert a közoktatásügyi tárczát bírálja. *A közoktatásügyi budgetnek 25,000 forinttal való csökkentése nem megállapodás, hanem határozott hanyatlás.* (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) E kijelentésnél e házban a kormány és az azt támogató többség politikája ellen erősebb vádat elhangzani nem hallott.

Az a kormány és az azt támogató többség, mely épen az ország pénzügyeinek rendezésére vállalkozott, a 12 majdnem 13 évi kormányzás után ekként kénytelen a nemzet előtt megvallani, hogy 25,000 frt évi összeg megtakarítása céljából népmvelésünk fontos ügyét fejlődésében megállítani kénytelen. A miniszter jelentésében a mikor arról nyilatkozik, hogy középiskoláink legnagyobb részénél, különösen a gimnáziumok egyes osztályaiban a növendékek létszáma nagyobb a törvényben meghatározott 60-nál, azt a kijelentést teszi, mely szerint ő mindent elkövet, hogy a tanulók számát a törvényes létszámra, vagyis legalább 60-ra leszállítsa, de gondja leend rá, hogy ezen korlátozás soha ne érje a helybeli tanulókat, csak az idegeneket, a kik felkereshetnek más gimnáziumot is. Szóló ezen ígéretet természetesnek találja, de ezen ígéret, tagadhatatlanul igaz, hogy azon városok lakóinak melyekben ezen közép iskolák elhelyezve vannak, más vidék lakói felett igen lényeges kedvezményt ad, valamint tagadhatatlanul igaz, hogy azon városok lakói hol a középiskolák elhelyezve vannak, már ezen ígéret nélkül is nagy kedvezményben részesülnek azon vidékek lakói felett, a hol középiskolák nincsenek. Már most nem kicsiny fontosságú azon kérdés: hol vannak tehát, mely városokban elhelyezve azon középiskolák, főleg azon gimnáziumok, a melyek a t. miniszter rendelkezése alatt állanak, vagy általa felügyeltetnek? Ha megnézzük, mit találunk? Állami főgimnáziumaink vannak, Budapestet kivéve, Fiumében, Losoncon, Nagy-Szebenben, Fehértemplomban, Pancsován, Zomborban. Tehát egytől egyig mind oly városokban vannak állami főgimnáziumaink, a melyeknek lakosai nyelvükre nézve nem magyarok. De menjünk tovább, nézzük meg a miniszter felügyelete alatt álló ugynevezett királyi és katolikus gimnáziumok hol és mely városokban vannak elhelyezve. Elhelyezve vannak azok a következő városokban u. m. Érsekújvár, Léva, Nagyszombat, Nyitra, Pozsony, Pozsony-Szent-György, Privigyé, Szakolcza, Trencsén, Zsolna, Bésztercebánya Lőcse, Podolin, Rózsahegy, Rozsnyó, Selmezbánya, Tresztana, Bártfa, Eperjes, Kassa, Kis-Szeben, Munkács, Máramaros-Sziget, Sátoralja-ujhely, Nagybánya, Ungvár. Mindezek tehát határszéli és nagy részben nem magyarajku nemzetiség által lakott városokban vannak. Magyarajku városokban vannak ily gimnáziumok csakis Komárom, Eger, Esztergom, Félegyháza, Gyöngyös, Jászberény, Kalocsa, Kecskemét, Szolnok, Vác és Szatmáron. A magyar népnek és pedig Miskolcztól kezdve le egészen Ujvidékig és Szatmártól elkezdve Szolnokig van ilyen középiskolája Debrecen Miskolcz, Nagy-Károlyban és így csak három, de ezen három is csak algimnázium. Van még egy Szentesen, de az inkább községi, amennyiben nagyrészt a város tartja fenn. Erdélyben e gimnáziumok jobban vannak elhelyezve, de ott is a magyar ajku lakosokkal bíró városokra csak hat, a más ajkuakra pedig hét gimnázium esik.

Jól tudja azt, hogy e gimnásiumoknak ama határszéli és idegen ajku városokban, a melyekben elhelyezve vannak, nemzeti nyelvünk terjesztése szempontjából igen fontos hivatásuk van; tudja azt is, sőt beismeri, hogy kötelességünk nekünk ez idegen ajku nemzetiségek fiait, mint államunk polgárait segíni, hogy a magyar nyelvet megtanulják és tudományos képzettség útján az államhivatalokra maguknak képesítést szerezhessenek, de ez egyáltalában nem teszi azt, hogy az ő kedvükért vagy bármely szempontból saját magyar nemzetiségünket dobjuk oda e téren áldozatul és saját magyar fajunknak hátrányára helyezzük el azon iskolákat. Pedig hogy ugy történt és hogy folytatott maig, és hogy azon eredmény beállt, azt épen a miniszter által közzétett statisztikai adatok elvitathatlanul igazolják.

Ugyanis mit látunk? Mivelhogy azon gimnáziumok ekként vannak elhelyezve, a legutóbbi jelentés szerint a gimnáziumi tanulók közt következő anyanyelvi viszony jött létre: a reformáltak középiskoláiban magyar 94·90%, a kormány vezetése alatti középiskolákban 74·90%, a kormány rendelkezése alatti középiskolákban 67·40%. Ebből azonban még a nemzetiségökre nézve magyar tanulók létszámának arányát nem tudjuk megítélni, mert épen az államkormány rendelkezése alatti középiskolákban minden 1000 tanuló közül 303 Mózes vallású, kikről jól tudjuk, hogy nyelv tekintetében magyaroknak vétetnek fel. Hogy tehát megtudjuk nemzetiségi tekintetben a tanulók közti számarányt, azt a t. miniszter ur jelentéséből más módon kell kikereshnünk, meg kell hogy nézzük vallás tekintetében, s akkor a következő arányt találjuk: 100,000 lakos közül járt középiskolákba zsidó 1208, unitárius 490, ágostai evangélikus 387, római katolikus 273, reformált 257, görög kath. 106, görögkeleti 97. Ime odáig jutottunk, és azt számadatok megezőfolthatlanul bizonyítják, hogy a magyar nemzet zömét alkotó római kath. és reformátás hivek növendékeinek létszáma a középiskolákban oda hanyatlott, hogy utánuk csakis a görögkeleti és katolikus növendékek vannak.

Szóló az egységes középiskola hive. Középiskolai törvényünk a középiskolának két nemét alkotta meg: a gimnáziumot és a reáliskolát. És ime, e tanterv alapján a minister jelentésében már három fajú középiskolával találkozunk: van 1-ször középiskola latin és görög nyelvvel. 2-or középiskola latin nyelvvel és 3-or középiskola latin és görög nyelv nélkül. Mikor a minister ur legközelebbi tanulmányutja alkalmával Franciaországban járt, bizonyára figyelmére méltatta az ottani középiskolai rendszert s haza jöve, annak hatása alatt állott. Olyan formával találkozunk az általa követni látszó rendszerben; csakhogy azon rendszer mégis nem a francia, hanem a porosz rendszernek látszik megfelelni.

Kérdi, hogy a középiskolai oktatás terén minő tanügyi politikát óhajt a miniszter követni nem csak a közel, hanem a távolabbra eső jövőben is — minthogy a jelentésből azzal tisztába jönni nem lehet.

Hangoztattott itt a házban a gimnáziumi növendékeknek

tulterheltetése, és ime mit látunk jelentésben? Azt, hogy a mikor a reáliskolák egynehányába a t. miniszter ur bevitte, tantárggyá tette a latin nyelvet, bár csak a jeles és jó osztályzatú növendékek részére, addig más reáliskolai tantárgyakat áthelyezett a gimnáziumokba. Ez a megvolt tulterheltséget nem eloszlatta, hanem fokozta.

Nem elég százezreket katonául állítani és felszerelni, hanem minősíteni is kell azokat. Azon minőséget pedig Bismarcknak bizonyosság tétele szerint a népnevelés és közoktatás adja meg. *Midőn tehát a népnevelés fejlődését önök megszüntetik azért, hogy évenként 25,000 frtnyi összeget megtakarítsanak, és ugyanakkor fegyverkezésre milliókat adnak ki, ez oly politika, a melyet bírálni lehetetlen. Az ily politika alapján készült költségvetést el nem fogadja.* (Helyeslés a szélső baloldalon.)

Komlóssy Ferencz: A mindennapi tapasztalat illusztrálja, hogy mennyire hálás az állami közös iskola. Azt ugyanis mindenki tudja, hogy azelőtt 20 évvel a tolvajok többnyire koros emberek voltak, manap hajmeresztő kora érettséget mutatnak. 12 éves korukban már megkezdik mesterségüket, 15 éves korukban már lakatokat törnek, 20 éves korukban pedig már gyilkolnak. (Mozgás.) Ezek adatok, melyek elől senki el nem zárkozhatik. Ha párhuzamot vonunk a régibb idő és a mostani közt, azt tapasztaljuk, hogy míg például 1872-ben csak 52,486 ember volt letartóztatva, addig 1886-ban már 75,468 ember volt letartóztatva.

Hock János: Sem egyéni meggyőződéséből, sem pedig hivatalos állásomból kifolyó kötelességeim nem engedik, hogy megjegyzés nélkül hagyjam azon antikatholikus színezetű támadást, a melyet Irányi Dániel a szabadelvűség és a vallásszabadság czime alatt egyenesen a katolikus érdekek ellen intézett. (Halljuk! Halljuk!)

Igaz ugyan, hogy Komlóssy Ferencz képviselő ur reflexzióit e téren már megtette, de én az ő tulzott álláspontját nem találok elég alkalmas eszköznek arra, hogy avval e vitát az elvi magaslát színvonalára emelhessük és a felekezeti tolerancia sérelme nélkül bírálgassuk. (Helyeslés jobb felől.)

Nem tartom helyesnek, hogy a katolikus érdekek védelmét más vallások ellen intézett támadással akarjuk szolgálni és biztosítani. (Helyeslés jobb felől.) Az ily eljárás könnyen diskreditálhatja szavaink értékének helyességét s azon jogos gyanu magvait hinti szét, hogy nem az egyéni meggyőződés ereje utalt bennünket felszólalásra, hanem a felekezeti féltékenység szűkkeblősége. Nem osztozhatom teljesen Irányi Dániel gravamenjében, a melylyel a püspöki kart a vatikánban tett nyilatkozatáért e házban megróttá. És legyen szabad magamat így kifejeznem: ez a gravamen a másik végletben mozog és a politikai oppurtunitás kellékével épen nem rendelkezik és én azt hiszem, hogy azon tévedésen alapszik, mely a liberálizmus ügyének akkor vél igazán szolgálatot tehetni, ha a katolikus érdekekkel szemben foglal el állást. (Helyeslés jobb felől.) Őszintén kimondom, a mily büszkén merem állítani, hogy testtől-lelkestől hiva vagyok a liberális irányzatnak. (Közbekiáltások a szélsőbalfelől: Grubernek volt a kortese!) de én a liberálizmust

azon politikai irányzatnak tartom, a melynek segélyével e századnak nagy eszméje a demokrácia a törvények szellemének s a társadalmi felfogások keretébe illeszthető. (Helyeslés jobbfelől.) A liberális-e az igazi világosság, mely az egészséges alapon fejlődő kultúra tényészetére épp oly nélkülözhetlenül szükséges, mint a nap a növényi életre nézve, (Helyeslés jobbfelől.) ez a ható életerő, az igazi vis vitalis, mely fejlődésre késztet, s míg a multból a hasznosat konzerválja, addig a haladásban a jövő biztos alapját akarja megvetni. (Helyeslés.) Az igazi, ily értelemben felfogott liberálisnak az egyház sem mint vallásos, sem mint kultur intézmény, nem ellensége, és épen azért t. képviselőház, egyoldalunak tartom Irányi t. képviselőtársam felszólalását, melyben a liberalis érdekeket vélte sérelmesnek, ha a katolikusok lelkiismereti kérdésben, tehát nem külső, politikai akcióban a szentszéknél kifejezték óhajukat a pápai szék függetlensége iránt.

Mit tett a katolikus főpapság? Mit tettek a jubileum alkalmával Rómába rándult hivek? Politikai akció, oly külső tény, mely politikai bonyodalmakra vezet? A katolikus főpapság egyszerűen kinyilvánította Rómában, tehát e haza határain kívül, hogy ők, mint a jogrend és legitimitás természetes védelmezői, állást foglalnak azon kérdésben, hogy a pápai szék helyreálltassék és részvétőket fejezik ki a jogaitól megfosztott római pápának. Nem állnak ki a piacra, sem a szószékre, hogy a lázítás fegyvereivel csináljanak propagandát a pápai kérdésben. Azon katolikus hivek, kik elmentek Rómába, ép úgy szolgálták az ultramontán, mint a liberális szellemet, mert mint a pápánál hű hódolatuk nyilvánítását fejezték ki, addig tiszteltek Viktor Emánuelnek, mint az olasz nemzeti egység megalapítójának sirjánál is. (Ellenmondás szélsőbalfelől. Felkiáltások: Egy páran!) És az olasz nép őket általános rokonszenvvel üdvözölte. Ez nem politikai, hanem lelkiismereti kérdés és erkölcsi függetlenségem teljes jogával tiltakozom az ellen, hogy bárki engem e kérdésben politikai ideákért korlátozni akarjon. (Helyeslés jobbfelől.)

Nálunk a kulturkiadások nem állanak arányban azon szükséglettel, melyet a nemzet érdeke megkövetel; mert míg a hadügyi kiadások a honvédség szükségletének belevonásával mintegy 73 millió frtot tesznek ki, addig a kulturkiadások ez összeg egy tizedrészét sem közelítik meg egészen. E szomorú tény konstatalása a dolog képén mit sem változtat. Századok kellenek még ahoz, hogy a népek öntudatában gyökeret verjen ama humanisztikus felfogás, mely az „abc“ könyvet többre becsüli a legtökéletesebb Mannlichernél. Idő kell ahoz, hogy az emberek megtanulják azt, hogy a vasat az Isten nem azért teremtette, hogy azt egymás szívébe mártsák, hanem, hogy belőle ekét kovácsoljanak. (Általános élénk helyeslés.)

Ha elfogulatlanul akarjuk bírálni közoktatásügyünket, közoktatási állapotainkat, be kell ismernünk, hogy a népiskolai közoktatásról szóló törvény életbelépte óta állapotaink e téren javultak. A népiskolai törvény keletkezése óta az iskolába járó tanulók száma 31 százalékkal, sőt a vasárnapi iskolásoké 814 szá-

zalékkal növekedett. (Egy hang balfelől: A papiroson.) Iskoláink száma csaknem 3000-rel szaporodott. Az állam hivatalos nyelve az iskolákban tért hódított s iskoláink közül 31 százalékkal szállt le az idegen tannyelvű iskola. A tanítótestület tagjai képzetebbek, a pedagógia, az oktatás követelményei módszeres eljárásban jutnak kifejezésre s a mi a legfőbb, a népoktatásügyi közegeknek nem egészen 11 százaléka nem beszéli csak a magyar nyelvet. A népoktatási tanintézetek szervezete és tantervei megközelítik a kívánalmakat. Ez elméleti oktatást kezdik összekötni a gyakorlati élet követelményeinek tanításaival. A kertészet, mezei gazdaság, háziipar, méhtenyésztés gyakorlati tanítása anyagilag is segíyezheti az újabb nemzedéket az élet nehéz küzdelmeiben. Sőt e téren most sem tettünk még meg minden kívánni valót. E kor praktikus irányzata megköveteli, hogy a kézi munka tanításának is tért adjunk közoktatásügyi tantervünkben.

Mindenesetre lendületet nyerne népoktatásügyünk, ha pénzügyi viszonyaink megengednék, hogy népiskoláink tanítóinak kongruáját legalább 400 frtban állapíthatnánk meg. (Helyeslés.) Közoktatásügyünk legfejletlenebb intézményét a kisededóvók képezik. Belátom azt, hogy e téren a társadalmi tevékenységnek kell pótolni a hiányokat. Az állam a legjobb akarat mellett sem tehet mindent s a szükségeset nem szabad feláldozni a hasznosért. Pedig a kisededóvók nemcsak a nemzeti asszimiláció munkájában bírnak fontos hivatással, hanem a népesedési politika szempontjában is statisztikai adatok bizonyítják, hogy a kisededóvók mellett csökkentek a halálozási százalékok, s ugy az értelmi, valamint a testi fejlődésre jótékonyan működnek közre. (Helyeslés.)

A nevelés némi teendőit kellene bevonni iskoláink keretébe és ez nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy a tanárok társadalmi tekintélyét és reputációját is emelje, a mire pedig nálunk épen a nevelésügy szempontjából nagy szükség van. (Halljuk!) Középiszkolai tanáraink közül sokan nemcsak az erkölcsi elismerésben, de a kenyér hiányában szükölködnek. Kisebb városaink tanerői a napi tengődés gondjai között heti 26—28 órával végzik a pária munkát s még az a remény sem vigasztalja őket, hogy munkaképtelen korukban vagy haláluk esetén özvegyeik és árváik sorsa biztosítva lesz.

A legfőbb eredmény, a melyet közoktatásügyünk rendezésénél elértünk, az, hogy tanuló ifjuságunk számban erősödik s érzelmében magyarosodik. (Helyeslés jobb felől.) E haladás a magyar államesszme megizmosodását bizonyítja, s a nemzet jövőjének ismérve és államalkotó képességének föltétlen bizonyítványa. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Én tehát a költségvetést általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Holló Lajos: Hock János azt állította, hogy azon határozati javaslat, a mely ezen oldalról beterjesztetett, bizonyos tekintetben antikatholikus jellegű és színezetű. (Halljuk! halljuk!) Én t. ház, mint szintén azon vallásfelekezet egyik tagja, melyhez a képviselő ur tartozik, határozottan kijelentem, hogy nem ismerem azon vallásfelekezetnek azon tételét vagy elvét, a mely a vallás- és lelkiismeret-

reti szabadságot megtiltaná és gátolná. (Igaz! Ugyvan! szélsőbalfelől.) Én tehát nem ismerem el, hogy a vallás- és lelkiismereti szabadságnak proklamálása és követelése antikatholikus volna és azon vallási elvekkel ellenkeznek, a melyeket én is követek. (Helyeslés a szélső balfelől.)

Hogy van a lefolyt husz évnek eredménye, hogy van haladás, sőt a közoktatási ügynek némely téren határozott fejlettsége, melyre sok művelt állam is büszke lehetne, elismerem, de nem szándékozom tisztán csak az előnyök taglalásánál megmaradni, hanem kívánom a valódi helyzetet feltüntetni is. (Helyeslés a szélső baloldalon.)

A mi mindennek előtt az első osztályt, a nemzettest ama nagy zömét illeti, mely fizikai erejét értékesíti, úgy a személyes szolgálatok terén, mint a produktív foglalkozások különböző ágában és az ehhez legközelebb álló elemet, mely csekély tőkével rendelkezik és mégis teljes erejét kell, hogy értékesítse, hogy megélhetését biztosíthassa: ennél az elemnél, a gyakran kis existenciának nevezett elemnél és a munkásosztálynál azt találom, hogy első sorban nincs meg nála az az értelmi képzettség, mely őt az élet harcában amaz eszközök megszerzésére képessé teszi, mely eszközök élethivatásának folytatásához ma feltétlenül szükségesek lennének. De más részről nincs meg az a szakszerű képzettség sem, mely a mai fejlődött gazdasági kultúra mellett kellene, hogy meglegyen. (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) Azon jelentésben, melyet a közoktatásügyi miniszter ur a közoktatás állásáról a ház elé terjesztett, azt mondja, hogy még ma is évenként 450,000 azon gyermekek száma, a kik semminemű iskoláztatásban nem részesülnek, a kik tehát mintegy martalékul és áldozatul dobatnak évenként a műveletlenségnek és elmaradottságnak. És, habár ezen számot magában véve is óriásnak tekintem, és azt hiszem, mindannyian is annak tekintjük, sajnos, hogy a valódi helyzetet feltüntetőnek ezen számot még sem fogadhatom el. Hivatkozom egy más hivatalos jelentésre, az országos népszámlálás adataira, mely a többi művelt államok számadataival megegyezően azt tünteti fel, hogy nálunk a tanköteles korban levő gyermekek száma nem mint a közoktatásügyi miniszter hivatalos közegei mondják 16 egy néhány töredék százalékot képeznek, hanem kerek 18 százalékot. Ennek következtében az a szám, melyet a t. miniszter ur 450 ezerre tesz, százazekkel több a valóságban. Ez a számadás azonban nem helyes. Neki közvetlen tapasztalata van, hogyan készül az ide vonatkozó statisztika. Egy bizonyos vidék tankötelesséinek összeírásánál az illető hatóság, melynek az összeírás tiszte, egy bizonyos számot megállapított. Midőn az illető vidék lelkes tanfelügyelője ezzel meg nem volt elégedve, a következő évben követelte, hogy többet irjanak össze, mint hogyha nem a valódi számot kellett volna már az első évben is összeírni. És a következő évben csakugyan kétszer annyit irtak össze az illető hatósági közegek, mint az első évben. (Derűlség.) De már ekkor vérszemet kapott a tanfelügyelő és megegyeszer rájuk irt; és a következő évben csakugyan ismét megegyeszer annyi lett az összeírás eredménye. És

minthogy én lehettem abban a szerencsés helyzetben, hogy azon vidék tanügyébe köteles voltam betekinteni, láttam, mint azon vidék iskolaszékének elnöke, én midőn ezt láttam, milyen örvendetes progressziót tüntet fel a hatóság munkája, nem elégedtem meg az előterjesztett adatokkal, hanem az anyakönyvek alapján számításokat tettem és a valódi, helyes összeírást az anyakönyvek alapján eszközöltettem. Ekkor kitűnt, hogy csak nem négyszer annyi volt a tankötelesek valódi száma, mint a mennyit a hatóság első ízben előirt. (Derűlség.) És vajjon ezen hivatalos adatok közül melyek vannak benne a közoktatásügyi miniszter ur jelentésében? A legelső éviék. Nem mondom, hogy az összeírás mindenütt ily gondatlan, hanem mindenesetre megtörténik, a mi az egész világon mindenütt és nálunk még nagyobb mérvben előfordul, hogy t. i. a hivatalos számok nem felelnek meg teljesen a valóságnak. (Helyeslés a szélső baloldalon.)

A második társadalmi osztályt képezi a polgári elem. Hogy milyen hatása van ezekre az idevonatkozó közoktatási intézményeknek, azt nagyon röviden lehet jellemezni. A közoktatásügynek mintegy száz néhány iskolája van a polgári elemek finövendékei számára. Kőrülbelül 8000 gyermek jár azon intézetekbe, melyek polgári műveltséget volnának hivatva megadni annak az elemnek, a melynek nem célja, hogy magasabb iskolákban szerezzon műveltséget, de amely már mégis magasabb értelmet akar magának megszerezni, mint a melyet a népiskolák nyújtani képesek. Ennek az elemnek nincsen kellő számu iskolája hazánkban, aminek azután az a következménye, hogy a polgári elem legnagyobb részben megszerzi ama ismeret törmelékét, melyet a középiskolák néhány alsóbb osztályának elvégzésével megszerezni lehet és következménye az, hogy annyi fél művelt és fél felvilágosodott ember van a hazában és nagyszámmal vannak olyanok, kik a társadalomnak és államnak hasznára lenni soha és semmiben nem tudnak. (Helyeslés a szélső baloldalon.) A mi a polgári elem másik elemeit, a nőknek nevelését illeti, a polgári leányiskoláknak tehát kettős célja van, t. i. a művelt polgári elemnek s a művelt osztály nőinek kiképzése. És ha tekintjük, mily csekély számmal vannak ezek is felállítva, hogy csak 9000 azon növendékek száma, kik polgári leányiskolákba járnak, akkor a polgári nőnevelést is elhanyagoltnak kell tekinteni. A 3. társadalmi osztályról, t. i. a művelt osztályról még kevesebbet kívánok szólani. A mi a képzettségnek alapjait illeti, ezeket a középiskolák, a magasabb képzettséget pedig az egyetemek nyújtják. — És mit látunk a társadalom ezen osztályánál? Azt látjuk, hogy oly sok az eltévesztett pálya, hogy oly sok kétes existencia és oly sok elzüllött emberrel találkozunk a művelt osztályban, hogy ez csakugyan intőjel a kormányra nézve, hogy nincsen-e a hiba a nevelési rendszerben is, mely ezen körülményeket előidézi? És nem mondom, hogy kizárólagosan, de mégis bizonyos tekintetben előidézi ezt azon körülmény is, hogy az emberi élethivatás megtagadásával, elkövetésével annak, hogy nem nézzük meg, kiben miféle hivatottság rejlik, már gyermekkorban, a

fejlődés azon korában, melyben az élethivatások még nem jelentkeznek, szétválasztjuk, felbontjuk az embereket falanszterekre és azt mondjuk: ezekből nevelünk tudományos embereket, ezekből szakembereket. Az a sok eltévesztett életpálya szerintem részben annak tulajdonítható, hogy t. i. etkövetjük ezt a merényletet az ember szabad hivatása és rendeltetése ellen.

Nekünk Magyarországon, a közoktatásügynek oly sok elhanyagolt ága mellett nem lett volna szabad éveken keresztül száz ezreket és milliókat elfecsérelni azon luxusra, hogy a középiskolák kettősségét megteremtsük, nekünk a műveltség egészét nyújtó középiskolát kellett volna, ha másért nem, tegalább takarékosági szempontból felállítanunk. (Helyeslés a szélső baloldalon.) Én várom az államtól az inicziatívát, hogy adja meg azt a lökést, és várom a társadalomtól, hogy vegye át a további munkát és a kettő együttesen építse ki azt, a mivel ma, sajnos, nem birunk: nemzeti kulturánkat. A közoktatási költségvetést különben, minthogy mégis valamennyire előmozdítja a célt, szintén elfogadom. (Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)

Madarász József a népnevelési szükségletek tételénél felszólal *s a miatt emel panaszt, hogy a míg nálunk nagy összegek szavaztatnak meg, melyek a haza java ellen szolgálnak; addig a népnevelési tétel nem emeltetik megfelelően.* Áttérve a kisdedovók kérdésére, hibáztatja a kormányt, hogy kisdedovók fölállítása iránt törvényt nem hozott be. Végül a közoktatásügyi miniszter jelentéséből azt tapasztalván, hogy sok tanító nem tud magyarul, ezek ellen szigorú intézkedést kér.

Gosztonyi Sándor *a néptanítók nyugdíjintézetének segélyezési tételénél kéri a ministert, hogy a nyugdíjat az 1885-iki erre vonatkozó törvény megváltoztatásával terjessze ki a felekezeti és községi tanítókra is.* A tételt a ház megszavazza.

Berzeviczy Albert *államtitkár Madarász József beszédére a következőkben válaszolt:* A népnevelési javadalom az utóbbi évek alatt egy fél millióval, 500.000 frttal — emeltetett. Hogy a jelenlegi pénzügyi viszonyok kényszerítő hatása alatt az ideai költségvetésben némi csekély levonás történt ezen összegből, az még nem fog hanyatlást eredményezni a népnevelés ügyében, és mihelyt lehetséges lesz — talán már a jövő évben — a törölt összeg vissza fog állittatni s az előbbi összeg lesz ismét felvehető úgy, mint a múlt évben a költségvetésben állott.

A kisdedovodákra vonatkozólag a t. képviselő ur kifogásolta azt, hogy azokról törvény nem alkottatott. Hogy törvény nélkül is lehet a kisdedovodák terén eredményt elérni, azt tanúsítják azok az adatok, a melyek a ministeri jelentésben fel vannak tüntetve. Jelenleg fennáll mintegy 500 kisdedovoda, a melyekben megóvást és nevelést nyer körülbelül 50 ezer kisded. Elégge szép eredmény ez is. (Helyeslés jobbfelől.) A kormány annyira szívén viseli ezen ügyet, hogy a mennyire lehet a népnevelési javadalmazásnál, a viement jogának igénybe vételével, nagyobb összeget is igyekszik arra fordítani, mint különben előirányozva van, pl. a múlt évi ke-

zelési eredmények mutatják, hogy a múlt évben a kormány 64 ezer frtot költött tényleg ezen célra.

A mi a magyarul nem tudó tanítókat illeti, a képviselő ur azt kívánja, hogy a minister ur erélylyel hajtsa végre a törvényt e tanítók ellenében. Az ide vonatkozó törvény az 1872. év előtt oklevéllel ellátott tanítók elmozdítására a miniszternek semmi féle jogot sem ad, tehát rögtön és erőszakosan ezen a bajon segíteni nem lehet. (Ugyvan! jobbfelől.) A haladás, mely a magyar nyelv tanítása tekintetében mutatkozik, eléggé bizonyítja, hogy nemsokára el lesz érve az az állapot, melyet erre vonatkozólag a törvény előir és megkíván.

A tételt a ház megszavazza.

Visszhang.

I.

A tanítók anyagi helyzete a magyar képviselőházban.

A lapok jan. 28-iki országgyűlési tudósításaiban olvasuk, hogy a ház néhány tanítóegyesület kérvényét a néptanítók anyagi helyzetének javítása ügyében a közoktatási miniszternek adta ki, a mi köznyelven annyit jelent, hogy a kérdés levétetik a napirendről, ha ugyan a közoktatási miniszter ur nem bir több érzékkel a népnevelés iránt, mint a képviselőház. Az egész tárgyalást röviden a következőkben adjuk: A tapolczavidéki tanítóegyesület kérvényének tárgyalásánál Vadnay Andor mellözni kéri a kérvénybizottság javaslatát s a néptanítók szomorú helyzetének vázolója után határozati javaslatot nyújt be, hogy utasítsák a kormány egy a néptanítók sorsának enyhítését célzó törvényjavaslat betérjesztésére. Varasdy Károly ellenben elégségesnek tartja, ha a kérvény, a bizottság javaslata szerint, kiadatik a kultuszminiszternek, annál is inkább, mert meg van győződve, hogy a miniszter tudni fogja kötelességét.*) Illyés Bálint a néptanítók nyugdíjképessége érdekében szükségesnek tartaná, ha a szőnyegen forgó kérvény alapos megfontolás és tanul-

*) Ujabb bizonyítvány arra nézve a mit egyszer mondtunk, hogy mindaddig míg a néptanítók az előkészítő bizottsági üléseikben szakemberek által (már t. i. olyan szakemberek által, a minőket mi küldhetnénk) képviselve nem lesznek, — ügyünknek alapos támogatását nem is várhatjuk. Ime kiadják a Trefortnak a folyamodványt, mely azért iratott, mert Trefort sülyedni hagyja a tanítóságot, s a melyben a tapolczavid. tanítók az országgyűléstől kérnek igazságot. Ez azonban ne tartsa vissza a többi tanítóegyesületet, mert lesz még képviselő több is, aki ilyen könnyen veszi ügyünket, de bizonynyal fog akadni olyan is elég, aki aztán megérti azt, hogy a népnevelők ügye fontosabb valamivel, mint a dohánymonopolium, ebadó és filloxera. — Sz.

mány tárgyává tétetnék. Gajáry Ödön előadó a kérvénybizottság javaslatát védi, melyet a ház többsége el is fogad.

II.

Kivonat

az „Erdővidéki tanítótestület“-nek, Köpezzen „az ev. ref. iskola helyiségében 1888. január hó 23-án Bedő József ur elnöklete alatt tartott vándorgyűlésének jegyzőkönyvéből.

12) Olvastatik a győrvidéki tanítóegylet központi bizottságának 1887. október hó 12-én tartott gyűlésének átirata és határozata a néptanítók anyagi helyzetének javítására vonatkozó intézkedések tárgyában.

12) Egyesületünk a győrvidéki tanítóegylet határozatát magáévá teszi s mivel egyletünk hatásköre részben az oklándi, részben a miklósvári országgyűlési választókerületek területére terjed ki, mindkét kerület országos képviselőjét hasonló szellemben irt felirattal megkeresni határozattá lön, a melyről a győrvidéki tanítóegylet ezen jegyzőkönyvi kivonatban értesítendő. Az eredetiből szóról szóra kiadta:

Baróthon, 1888. február hó 2-án.

Zöld Sándor
h. jegyző.

III.

A „Brassómezei hivatalos Tanító-testület“ központi választmánya.

Szám. 47. 1887—88.

Tekintetes Elnök Ur!

Vonatkozással a „Győrvidéki tanító-egylet“ központi választmánya által 1887. évi október hó 12-én kibocsátott becses átiratra, igazgató választmányunk határozatából kifolyólag van szerencsénk Tekintetességed útján a testvéregyletet tisztelettel tudatni, hogy a „Brassómezei hivatalos tanító-testület“ a néptanítók anyagi helyzetének, sorsának javítására célzó „kiáltványt“ a maga teljességében elfogadta s annak az országházban leendő hathatós támogatására, jogos kívánalmaink sikerítésére a Brassó városi- és mezei országos képviselőket megtalálta.

A kezdeményezésért tolmácsolja Tekintetes Elnök ur a vezetése alatti testvéregyletnek kartársi szives köszönetünket. — Melyek után maradtunk Tekintetességed iránt

Brassó, 1888. január hó 30.

A központi választmány nevében kiváló tisztelettel:

Bede Dániel,
elnök.

Józsa Mihály,
titkár.

A föld.

Mielőtt tulajdonképeni tárgyam elbeszéléséhez kezdenék, előre-bocsátom, hogy községemben, — melyben alulirott mint ktanító működöm — van néhány értelmes, ügyes s tanulni vágyó, az iskolaügy iránt érdeklődő polgár ember; kik egyéb munkától ment óráikban gyakran fölkeresnek, hogy oly dolgok, — s hasznos tudnivalókban, melyekben részben, vagy általában járatlanok, felvilágosítást kérjenek s nyerjenek.

Ezek közül kettő, az isk. sz. gondnok és a községi harangozó, Karácsony másnapjának estéjén s illetőleg névnapom előestéjén eljöttek hozzám, hogy jókivánataikat elmondják s egyszerű, de szívből jött szavakkal óhajtanak testi lelki áldást, egészséget és kitarítást a tanítóit — sok küzdéssel és fáradsággal, azonban kevés elismeréssel járó — hivatalban.

(Községünk jegyzője szerint a tanító nem hivatalnok, csak tanító, s ha kántor is egyszersmint, hát akkor kántortanító . . . semmi egyéb. S midőn ellenvetém neki, hogy a tanító épen úgy önálló hivatalnok a községben, akár a jegyző; nagyon erőltetett kacagással az épen jelenvolt közs. előjáróság előtt porlepte szekrényéből egy kis könyvecskét von elő, melyben a leveleket izgatottan forgatva, végre az egyik előjárónak nyújtja, mondván; „Olvassa! Községi hivatalnok a jegyző s a hivatalhoz tartozó egyének mint: a bíró, és az esküdtek.“ Mit bizonyít ez? felelém, itt bár nincs szó a tanítóról, nincs kizárva, hogy ne lehetne hivatalnok stb. Sokat tudnék még a jegyzővel való kicsinyes s talán mégis tanulságos, figyelemre méltó surlódásaimról beszélni, de nem ez a célja elbeszélésemnek, visszatérek tehát tárgyamhoz.)

Elmondván embereim jókivánataikat, leültettem őket s néhány pohár bor mellett eleinte közömbös, majd lényeges és tanulságos dolgokról kezdtünk beszélgetni; így a földről is.

Megpillantván ugyanis a gondnok szobámban a földgömböt, kérdé: „Hát csakugyan ilyen gömbölyű ez a mi földünk?“

Nem tökéletes gömbölyű, felelém, mert a kisebb-nagyobb kiemelkedések sokat levonnak gömbölyűségéből; de ettől eltekintve sincs a földnek teljesen gömbölyű alakja, mert forgása következtében a sarkoknál behorpadt.

Most egyszerre két kérdést is akart tenni a gondnok. Észrevévén azonban szándékát, így szóltam: ugy-e most azt akarta kérdezni, hogy sarkai is vannak a földnek s még hozzá forog is?

„Valóban ez volt szándékom“ mondá ő.

Nézze ezt a készített földgömböt; ez a kis vastengely, mely itt (mutattam) be, itt pedig (mutattam) ki megy belőle, ábrázolja a föld tengelyét, mely körül a föld minden 24 órában egyszer megfordul. Ezen tengely ugyan valóságos földünknel nincs meg, de odaképzeltük, hogy általa a föld forgásáról határozottabb fogalmunk legyen. Itt tehát északon, hol a tengely vége kilátszik, van az *északi sark* s ennek átellenében, hol a tengely vége ki ér, van a *déli sark*. Ezen két sark irányában, gyors forgása következtében, a föld mint egy behorpadt s ez által is vesztett gömbölyű alakjából,

mint azt már előbb említettem. A föld pedig forog, folytattam tovább. Mit szólnak pl. ahhoz, ha azt mondom, hogy a nap és a többi állócsillagok, melyek naponkint keleten fel, nyugoton pedig eltűnni látszanak; sem fel nem kelnek, de le sem nyugosznak.

„Hát mit csinálnak?“ kérdé hosszú képpel a harangozó.

Egy helyben állnak, válaszolám; mi fordulunk feléjük, vagy elfordulunk tőlök.

„Hogy forog a föld, hallottam ugyan már, mondá gondnok barátom; de minthogy arról ez ideig meg nem győződhettem, nem is hittem el!“

„Már mégis csak éreznünk kellene nekünk is, ha forogna a föld, vagy midőn magunk és házaink fejjel lefelé állunk, miért nem esünk bele a semmibe?“ erősködék a harangozó.

Képzelsenek egy kicsiny állatkát, pl. egy hangyát, feleltem a gömbre mutatva, mely most, hogy e gömböt forgatom, rajta ideoda mászkál; e kis állat, bár mily gyorsan forgatom körü' e gömböt, nem fog róla leesni; de még a földnek van egy sajtószerű ereje, melyet vonzó erőnek nevezünk, ezen vonzó erőnél fogva minden rajta élő, mozgó és teremtett dolgokat magához vonz; különben is a földnek roppant nagyságához képest mi oly parányi apróságok vagyunk, miszerint nem vehetjük észre, földünk forgását

„Hm... hm... különös, nagyon különös, dörmög a gondnok, a biz' igaz, de hát mégis... hogy ez a mi földünk forogna? ej — ej! nagyon csodálatosnak tetszik ez én előttem, hiszem is, nem is!“

Pedig mégis úgy van, mondám én. Lássák sok oly dolog van a nagy természetben, melynek működése iránt nem vagyunk tisztában, vagy az nekünk hihetetlennek tetszik, mert nem ismerjük az indító okokat, melyek kételyeinket eloszlatnák. Avagy a mindenség létrehozóját, a menny és föld urát nem hisszük-e? pedig nem látjuk. Ismerjük azonban jótéteményeiben, tudjuk, hogy ő védelmez a bajok és szerencsétlenségekben; segít, ha jók, büntet, ha rosszak vagyunk.

„Ez már igaz!“ mondák majdnem egyhangulag embereim.

„Mindazonáltal a föld forgása még mindig megfoghatatlannak tűnik föl nekem, erősíté a gondnok s éreznem kellene forgását; egyébként bármilyen szép beszéd, a bizonyíték daczára Tamás vagyok a dologban. Azonban most már talán „jó éjt“ is mondhatnánk egymásnak, folytatja tovább az órára tekintve, mely közel éjfél mutatott; engedje meg azonban tanító ur, hogy egy más alkalommal még néhány kérdést tehessek a földre vonatkozólag.“

Szivesen csak jöjjenek s kérdezzenek, biztatám őket, a miben lehet s a mint tőlem telik, szivesen megmagyarázok és érthetővé teszek egyet-mást.

Most pedig valóban „jó éjszakát“ kívánunk, végzi a gondnok, ideje haza mennünk, ha ugyan haza találunk, mert hátha azalatt mig itt beszélgettünk, házunkkal a föld valamerre elfordult!

F-Szemes január 20. 1888.

Kétszeri János
tanító.

Apróságok Bárány Ignác életéből.

Igazán jól esett lelkemnek, mikor Novák Mihály emlékezését Bárányról, a legnagyobb paedagogusról olvastam.

Igen, aki csak tanítványa volt Báránynak, mindenki büszkén emlegeti a szigorú „öregét.“ Ismerek paedagogust, aki csak azért ment el egyik orsz. tanítói gyűlésre, hogy őt, a sokat emlegetettet megláthassa, s előadásában gyönyörködhessék.

Java idejét élte, Csurgón töltötte s azért néhány apróságot ottani életéből, kedves szerkesztő barátom engedelmével közlök.

*

A csurgói tanítóképzőintézet nincs internátussal kapcsolatban. A növendékek a jobb módú házakhoz, hol egészségesebb szobák voltak — szállásoltattak be. Mindenkinek a beiratás után maga az „öreg“ jelölte meg helyét. Voltak „kaszárnyák“ és „váradak,“ s mint a növendékek a lakásokat műnyelven elnevezték. A nyomtatott házi- és fegyelmi szabályokat, mindenki megkapta, hogy magát tudja mihez tartani. Különben ez meg volt a házigazdáknak is.

Ilyetén elszállásolás a növendékekre úgy hiszem kellemesebb, mint az internatus, ahol minden pillanatban ellenőrizhetik a reménydús ifjúságot.

A nyájas olvasó bizonyynyal azt hiszi, hogy ilyenformán ellenőrzés hiányában szabad volt a vásár. Oh nem! Sohasem tudtuk, mikor lép be az „öreg“ villogó szemüvegével. Hol korán reggel, hol délután, hol este, hol éjjel csak betoppant. Nem volt az a deák „spurius,“ amely a napot, vagy órát, melyben jöendő volt, kitálalta volna. Belátott, mint szokta volt mondani: a szivekbe. Kiolvasta az ember gondolatát is.

Jaj volt ilyen látogatása alkalmával annak, kit a házi és fegyelmi szabályok ellenére napközben heverve, vagy este korábban, mint előírva volt fekve-, vagy reggel a kellő időben fel nem kelve talált.

Ilyen alkalommal komikus jelenetek is fordultak elő.

Kopogtatás hallatszik az ajtón.

„Bujj be“! mondják a várbeliek unisono.

Belép az „öreg.“ Tableaux.

A szibériai ólombányákban, vagy az emberevő pápuák szigetén inkább szerettek volna e pillanatban a növendékek lenni, mint a villogó szemüveg előtt.

„Lássák öcsém,“ szól szeliden az „öreg,“ milyen kellemetlen önökre ez a helyzet; tudom, szivesen el is engednék. Önök mást

vártak, hogy jön. Mivel pedig nem lehet tudni ki kopogtat, legjobb lesz levonni ezen esetből az üdvösséges tanulságot.

*

Néha vidéki képezdeből is jött át valaki a csurgói intézetbe. Történt pedig, hogy a pécsi képzőből egy Farkas nevezetű jeles bizonyítvánnyal felfegyverzett növendék jelentkezett felvételre.

„Ön ugy-e Farkas? Én Bárány vagyok. No majd meglátjuk a Farkas eszi-e meg a Bárányt, vagy a Bárány a Farkast?“ Csoadék csodája, a Bárány ette meg a Farkast, lévén a Farkas nem egész korrekt s lévén az „öreg“ jó emberismerő.

*

Az államkertekbe közös munkára rendele ki bennünket Ady fő-főkertészünk. Az „öreg“-ünk is kijött megtekinteni a munkát. Nem sok hiányzott már a munkából, mikor az eső csepegni kezdett. Mi kapva-kaptunk az alkalmon, ott akartuk hagyni a munkát, „folytassák önök csak a munkát, sok ugy sincs márhátra, egy kis megázás után talán csak nem fognak elolvadni? Megijedni egy kis esőtől? Ki látta?!“

A munkát folytattuk, az eső rövid idő múlva megállt. Az öreg pedig ezalatt — sétált.

*

Sokat adott arra, ha növendékei tisztességesen jártak. „A ruha tisztesség“ szokta mondani. „Lássák öcsém az életben sokat határoz a megjelenés. Egy előnyös megjelenéssel különb helyzetet teremthet magának akárhány, mint esetleg kitünő bizonyítványokkal egy esetlen, egy trunkusz. Szükséges azért különösen tanítónak, mielőtt bemegy az iskolába, haját, ruháit, bajuszát, szakállát megnézni, nincs-e rajtuk valami rendetlenség, ami miatt tán neveltségessé is lehetne.“

*

Azokra haragudott, kik a tárgyát „bevágták“ annélkül, hogy értették volna. Ennek megakadályozására praktikus módot alkalmazott. A megtanulásra feladott tételen kívül, a következő egy, vagy két tételt mindig előkészületre adta. Ezt azután, fel kellett boncolni, részletezni, hány fő- és hány alrészből áll, a benne előforduló fogalmakat kifejtteni. Akárhány jobb szeretett leczkét felmondani, mint az előkészületi tételt részletezni. Nagy munka volt ez különösen akkor, ha a tételt nem jól találta a szerencsétlen felosztani.

Volt azonban egy társunk, aki soha sem készült sem az ő tárgyaiból (ami csakugyan hallatlan dolog) sem más tanár tárgyából. De svádával, azzal rendelkezett. Nem volt a paedagogiának olyan tétele, amelyre

zavarba jött volna. Beszélt folyékonyan, ha az „öreg“ felszóllította; meg sem állt addig, míg azt nem mondta neki: elég. Ez a szóbőség, ámbár csak néha érintette a tárgyat, ez a zavarba nem jövés tetszhetett az „öreg“-nek, mert az év végén, bár egyéb tárgyakból el is ült, az illető a paedagogiai tárgyakból — elégséges osztályzatot nyert.

*

Gyűlése volt a „somogy megyei tanítóegylet“-nek Csurgón. Javában áll a gyűlés, mikor egy magas rangú tanügyi férfi belép. S mit tett az „öreg“?

Néma fejhajtással üdvözölte s csak gyűlés után, mikor a zavarás lehetősége fenn nem forgott, ment hozzá üdvözlendő.

*

Bálra készülődünk. Igen, de sokan nem tudtak táncolni. Táncos nélkül a bál pedig nem sikerülhet. Mit tett az „öreg“? Bál előtt néhány hóval tánczórákat rendelt el. Kihordatta a gyakorló iskola terméből a padokat, meghívta a városi hölgyeket s az intézeti banda zenéje mellett hetenkint kétszer táncleleckéket kaptunk. Természetesen igazgatói, vagy tanári felügyelettel. „Nem is fiatal ember az, aki táncolni nem tud“, mondá s jó példával magajárt elől. A bálunk pedig kitűnően sikerült.

Oláh János.

Levél a szerkesztőhöz.

„Hallotta már kollega ur, a göllei szegény néptanító meghalt!“ E szavakkal állít be hozzám társaim egyike.

Az nem lehet — viszonzám — hiszen az a szerencsétlen falusi néptanító — sohasem élt.“

A multkor meg koldulni jött hozzám egy kollega, ki valaha jobb napokat remélt.

„Barátom — szólék hozzá — Ön boldog, már elérte a tanítók sorsának netovábbját, mennyi viszontagságon és keserűségen azonban kell nekem még átvergődni, míg arra a polczra sülyedek, melyen Ön máris áll.“

Pedig buzgóság tekintetében egyhamar nem fog ki rajtam senki. A napokban a pozsonyi iskolaszék derék elnöke szerencsételtett becses látogatásával. „Hány órán át tanít?“ kérdé.

„Nyáron naponta 6, — télen 5 órán át“ viszonzám, minthogy igaz is.

„Hát nem hiányzik Önnek télen az az egy óra?“

„Nem mondhatnám — válaszolék — hanem annyi szent, hogy nyáron egy fölösleges tanóra áll rendelkezésemre, melyet szívesen átengednék akár Önnek, érdemes elnök ur.“

Ez még mind hagyján, hanem a fegyelemmel gyakran gyülik meg a bajom. Ma is az iskolaszék elé idéztettem, mivelhogy egy rakoncátlan fiut megtaláltam rakni.

„Veréssel kutyát lehet nevelni!“ kezdi az elnök.

„Ez szép frázis a teoriában — jegyzém meg; de gyermek csak a bottól fél, jó szóra nem hajlik.“

„Mit?“ — kiálta közbe a kupaktanács egyik jámbor tagja — A tanító hatalma a nyelvben rejlik.“

„Beszélj a sziklához — mondá az Örökkévaló Mózeshez — és vizet fog adni!“ „Beszéddel még a követ is meg lehet lágyítani.“

„Ugyám, de valószínűleg Mózsés, e nagy tanító is látván, hogy jó szóval nem megy semmire, úgy ütötte a sziklát. Én nem tettem egyebet, mint, hogy az ő példáját követtem.“

A nyáron utaztam, mert hát én szeretem a változatosságot, bejártam az egész dunántuli kerületet, feleségem itthon maradt.

Bonyhád városába érkezvén, a következő épületes dolgot beszélték el a kaszinóban: Van a mi városunkban egy tanító, roppant ignoráns és arrogáns ember. Ha valakit rászedhet, azt hiszi, hogy boldog.

Taval elment egy jómódu uri családhoz és addig beszélt, addig czifrázta beszédét, míg el lett határozva, hogy a Feri majd könyvvitelt tanul nála, miért havonkint 20 frtot kap; de azon kötelezettség mellett, hogy a fiu egy év leforgása alatt leteszi Budapesten a vizsgát, Feri tanult, igen szorgalmasan forgatta a könyveket és egy év leforgása után, szegény szerencsésen — meghalt. A halál híre elterjedvén, egy élczes ember éjjel verte fel a jó tanítót e szavakkal: „Kelj fel pajtás, tégy nagyszerű fogadást, most menekültél a halál torkából!“

„Megbolondultál?“

„Dehogy bolondultam, te itt alszol és a szegény Feri meghalt.“

„Hát mi közöm az ő halálához?“

„Oh barátom, neked nagy közöd van ahhoz.“

A mindenható Istennek bizonyára könyvvivőre volt szüksége, magához vette Ferit, — ha te értetted volna azt, amit tanítottál, úgy a jó isten téged vitt volna el, így tudatlanságod mentett meg a halál torkából, míg Feri helyetted viszi az Ur Isten főkönyvét.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Schultz Imre. „A tanítóképzései oktatás reformja és methodikája.“

Pécselt, 1887.

E lapok igen t. Szerkesztőjének fölhatalmazásához képest elhatároztam magamat arra, hogy e sorokban saját művemről beszéljek. Ne féljen azonban a t. olvasó, nem fogom könyvemet édig magasztalni, magamat eldicsérni; tökéletesen beérem én avval, hogy művem tartalma és célja felől tájékoztassam az olvasóközönséget és kiemeljem azon tulajdonságait, melynél fogva az a néptanítót is érdekelheti.

Jelen munkám I. kötetét képezi egy nagyobb műnek és 306 lapra terjed. Tartalmát teszik:

a) a tanítóképzés reformja.

b) a paedagogiai

c) a természettudományi

d) a mennyiségtani

} oktatás
módszertana.

függelékül a világirodalmi oktatásról is elmondtam nézetemet és közöltem összhangzattani mintapéldákat és a kántorokra nézve oly fontos átmeneteket.

Művem hazánkban a legelső mű, mely a tanítóképzései oktatás módszertanával foglalkozik. A tanítóképzés reformjáról irt Májer István már 1843-ban kis füzetet és magam is egyet 1879-ben; de a képzései tanítás módszerével kimerítően ezek sem foglalkoznak.

Aki tehát látni akarja, minőnek gondolom én a hazai tanítóképzés szent ügyét, milyen belső reform-javaslatokkal állok elő e tekintetben: az nyuljon a szóban forgó mű után, melyben behatóan tárgyalom az idevágó kérdéseket.

És ugyan hogyan is lehetne az, hogy a néptanítók nem érdeklődnének a tanítóképzés ügye iránt! Hisz' az anyaintézet emelkedésével és súlyedésével szükségképen együtt jár a tanítók képzettségi fokának és magának az egész népoktatási ügynek emelkedése és súlyedése.

Ily szempontból tekintve a dolgot, lehetetlennek tartom, hogy néptanítóink nem óhajtának megismerni egy velök együtt érző és mindig velök együtt munkálkodó ember nézeteit a tanítóképzésről, a ki most már teljes 20 év óta szolgálja a tanügyet és e műben lerakta tapasztalatait, tanulmányainak és elmélkedéseinek eredményét.

Hogy vajjon méltóképen fogom-e föl a tanítók kiképezései kérdését, az iránt teljesen nyugodt a lelkiismeretem; hisz' tanító gyermeke vagyok és magam is ettem az elemiiskolai tanító keserű kenyerét, ismerem ezen pálya bajait, de örömeit is.

A törekvő tanító mindonesetre haszonnal fogja olvasni művemben a természettudományi, ismeretközlő adatokat, a mennyiség-

tani fejezetből is átvehet egyet-mást a gyakorlatba, könyvek beszerzésénél pedig — jó lélekkel merem állítani — megbízhatóbb ka-
lauzt nem fog találni honi irodalmunkban.

És hogy megmutassam, mikép szent ügyet sohasem tekintek üzleti szempontból, ezennel följánlom a „Tanítóbarát“ olvasóinak jelzett művet a rendes 2 frtnyi ár helyett 1 frt 20 kron, mely összegért tanítóegyleteknek is adom a művet.

Schultz Imre,
pécsi képezdei tanár.

„**Egyetemes könyvtár.**“ Ez a czime azon közérdekű irodalmi vállalatnak melynek első hat diszesen kiállított kötetcskéjét kaptuk **Gross Gusztáv győri könyvkereskedőtől**, mint az **Egyetemes Könyvtár** kiadójától. Dícséretre-méltó eszmét valósít meg a kiadó, ki olesó **10 krajczáros füzetekben** érettebb ifjuságunk és a művelt nagy közönség kezébe hasznos, oktató és mulattató olvasmányt juttat. Ezen inteniójának — mint az előtünk fekvő füzetek is fényesen igazolják — a nagy közönség fogja szakítani gyümölcsét, a házagptóló és élet-revaló vállalat olvasásával. Az Egyetemes Könyvtár szerkesztője: **Dr. Ferenczy József** az országos közoktatási tanács jegyzője, igazán műfoggdall valógatta össze az első czyklus füzetecskéit. A beküldött kötetekből iteletet formálhatunk a vállalat becséről, mert úgy látjuk, hogy keretébe öleli — a kiboesátott elő-rajzban feglalt ígéréthez híven — a világirodalom elhunyt és élő jeleseinek munkáit, közöl szépirodalmi s népszerűen irt tudományos, költői és prózai műveket, gyakorlati jelentőségű értekezéseket magasabb színvonalu irodalmi dolgozatokat.

Szapura irodalmi termelésünk közepett duszgazdag beces tartalmánál és **meglepi olcsóságánál** fogva e Könyvtár bizvást szép jövőre tarthat számot. 80—90 lapra terjedő füzetkék: színarany, eszmékben gazdag tartalommal — **10 krajczárnyi áron**, bizonyára utat törnek a nagy közönség szívéhez és igazi művelő, nemesítő hatással lesznek!

A vállalat élő írói is irodalmunk diszei, számot tevő faktorai. Az első so-rozat füzetei: **Trefort Ágoston, Tolnai Lajos, dr. Ferenczy József, Sebesztha Károly, dr. Koltai Virgil** és **Kölcsey** (Parainesis) tollából kerültek.

MI UJSÁG.

Az Iskolai Szemle hetvenedik. Lapunk mult számában ismertettük azon pedagógiai spenótot, melyet Adorján Miklós ur kotyvaszt a somogyi tanítók számára, — de a melyet a somogyi tanítók úgy tekintenek, mint a magyar pedagóg-élet többi csapását. Ez a megemészthetetlen pedagógiai spenót most uj auflaggal lett kitalálva. Adorján Miklós az ő ismert kofaszótárának legékesebb gorombaságait hozza lapjában ellenünk. Adorján baja onnan keletkezett, hogy egy hireskét kiollózott a Tanítóbarátból, s mivel valaki arról értesité, hogy a hir téves, neki ront a Tanítóbarátnak, hogy miért merte azt irni. Gorombaságait megszoktuk már, pedagógiai érde-meiről nem tud a világ, de abban, hogy tisztességtelen kifejezésekben milyen pedagógiai rondálkodást tud véghez vinni, elég szomoru hírességre vergődött. De hogy olvasóinknak fogalma legyen arról a szellemi alacsonyyságról, mely az I. Sz. támadásában nyilvánul, közöl-jük az I. Sz. ellenünk irt sorait, lapunk szerkesztőjének megjegyzéseivel. **G.**

„*Egy kis igazság,*“ Mult év utolsó számunkban megemlékeztünk az e czim alatt nyomdafestéket látott férczelményről s a „Tanítóbarát“ után meg is említettük állítólagos szerzőjét. Azóta illetékes helyről azon felvilá-

gositást kaptuk, hogy a Tanitóbarát „következtetése“ minden gazi alapot nélkülözött. Most Ziegler G. úgy látszik nem talált más módot s *füllesztés*(1) támadással akarja eltusolni.²⁾ Ahhoz, hogy a tisztesség első törvényét, az *igazmondást* miképen respektálja valaki,³⁾ nem lehet szavunk, de aki lapjának egyik oldalán merőben ellentétes elveket hirdet s valóságos denevér szerepet játszik,⁴⁾ azt nem lehet szó nélkül hagynunk. A szerkesztői izenetekben elítéli a tanitót, ki kartársát a sajtó útján támadja meg s ugyanazon számában a nevezett „röpirat“ szerzőjével tart, s ugyancsak ráteríti Regéczyre a vizes lepedőt.⁵⁾ A tanítók közt való egyetértésen akar dolgozni s mégis képes a viszátkodás magvának hintésére csak azért, mert valaki képezdei tanár. Mintha bizony a képezdek nem tartoznának a népoktatási intézetek közé!⁶⁾ Ilyen a Ziegler G. ur logikája!⁷⁾ Hanem azért tessék reá előfizetni!⁸⁾ Tanulhatunk ebből sok érdekes dolgot, mint pl. az általa szerkesztett kalendárium „megreszketteté Trefortnak ministeri székét“ stb. stb.⁹⁾ Mi voltunk az elsők kik a „Tanitóbarát“-ot „*barát*“-nak neveztük s a lefolyt két év meggyőzött bennünket állításunk igazságáról.¹⁰⁾ Ő is ugy lesz, mint a többi barátok: vizet predikál, bort iszik,¹¹⁾ minden törvényes intézménynek esküdt ellensége,¹²⁾ a magyar nevelésügy jeles bajnokai-

1) Ime tehát, mivel az I. Sz. szerint téves a mi „következtetésünk“, a *következtetés* nem más mint „*füllesztés*.“ És ilyen ember, a ki még a fogalmakat sem tudja egymástól megkülönböztetni, tollat mer fogni s lapot szerkeszt. A mi következtetésünket illeti, maga a röpiratban megtámadott Regéczy bizonyára szintén velünk tart. A röpirat a „Népnevelő“ nyomdájából került ki, egészen Komlóssy stílusa, tehát ma is csak azt következtetjük, hogy K. írta, habár maga az állítólagos szerző tagadja is.

2) Volt alkalmunk bebizonyítani, hogy elég bátorságunk volt mindig ki mondani amit gondoltunk, „eltusolni“ csak a miniszter, a minisztérium és az olyan talpnyaló alattvalók szoktak, mint az I. Sz. az ilyen bérencz lapok, az ilyen érdekkatonák, a kik ugy Trefortnak mint Gönczynek hódoló rabszolgái, s a somgyői főispánnak is mint a kormány emberének aláztos tömjénezői.

3) A tisztességről éppen az I. Sz. adhat oktatást.

4) Lapunk a hatóságnál be van jelentve, tehát nem jelenik meg sötétségben, sőt ellenkezőleg, mindig azon igyekeztünk, hogy oda tartsuk a világosságot, a hova a kormány és zsoldosai jönnek látják lepert borítani.

5) A képzőintézeti *tanároknak* derogál a *néptanító* — czim, tehát kollegáknak kartársaknak velünk nem tartják magukat, — a vád tehát alaptalan.

6) Ejnye milyen bölcsek megjegyzés! Hát csak Regéczy a „képezdei“ tanár? Különös, hogy a többi képezdenezeket (!) nem bántottuk soha: Persze A. urnak igaza van ebben is!

7) Ilyen ám Adorján M.-é.

8) Szükségtelen, hogy ön tegyen közzé előfizetési felhívást, támogatják a Tanitóbarátot jobban, mint az I. Sz.-t, a nélkül, hogy az egyes tanítóegyesületek „közlönyeül“ (!) kellene kínálgatnunk, mint önök tették, hogy a lap kényszerélete meghosszabbíttassék.

9) A szőfogatáshoz nem kell tudomány csak egy kis ravaszság, ezt A. ur ugyis érti. A mi pedig azt a „kalendáriumot“ illeti, bizonyára többen olvassák és kedvelik, mint az I. Sz. morfiuntartalma czikkeit.

10) No az igaz, hogy A. ur megcsökönyösödött egy paedagogus, — ha nem volt neki elég a mit mult számunkban irtunk, nem is akarunk többet szólni erről. Lapunk olvasói ugyis tudják, hogy a Tanitóbarát, milyen „barát“ — A. ur véleményével nem törődünk.

11) A. ur ezt már aztán igazán nem tudná megmagyarázni mit ért alatta, — mi sohasem beszéltünk olyasmiről, a mi elveinkkel ellenkezett volna.

12) Persze, mert azt akarjuk, hogy méltányolják munkásságunkat. „*Minden*

nak¹³⁾ már a neve is oly hatással van rá, mint bizonyos állatokra a vörös posztó s a rosz nyelvek azt beszélük, hogy mind ez csak azért volna, mert hiában járt Budán a kutyavásáron.¹⁴⁾ Több igazság szeretetet s a jellemben való szilárdságot kívánunk.¹⁶⁾

Az iskolai épületek adómentesek! Egy felmerült eset alkalmából jónak látjuk itten közölni, hogy az 1868. évi 22. t. cz. 2. §-a és ugyanazon évi 25. t. cz. 3. §-a értelmében az iskolai épületek és ezekhez tartozó beltelek, amenyiben kizárólag oktatási czélokra szolgálnak, semmiféle közadóval meg nem róhatók.

A magyar tanítók önszegélyző törekvéseiről György Aladár állította össze az adatokat. A magyarországi tanítóegyesületek önszegélyező alapjának tőkéje jelenleg 400.000 frtra tehető. Legjelentékenyebb a magyarországi tanítók árvaházának tőkéje 78.075 forint. A róm. kath. tanítók segélyalapja 60.000 frt. Az Eötvös-alap vagyona 25,000 forint. Az izr. tanítóegyesület vagyona 20,000 forint, ugyanekkora a Márta-Dorothea egyesületé. A budapesti tanítók segélyegylete is 16,505 forint, a felső szabolcsi ref. tanítóké 13.000, a barsi ev. ref. tanítók egyletéé 12,300 frt, a debreczeni ref. tanítók gyámintézetéé 12.160 frt. stb.

Mi által következik a roncsoló toroklob (difteritisz) néha az iskolás gyermekek között? Egy orvos beszélt nem rég a következőket: „A községben, a melyben lakom, egy reggelre 18 gyermek megbetegedett roncsoló toroklobban. Miután sem a községben, sem a szomszéd faluban ily járvány ezen időtájban nem uralkodott, kezdetben nem birtam a betegség keletkezési okának a nyomára jönni. Pár nap mulva azután kitűnt, hogy az iskolás gyermekek közül azon 18, akik oly hirtelen megbetegedtek, a betegség fellépte előtti nap délutánján, az iskolából hazajövet alkalmával, az utcán levő csatornának jeges hólével kevert vizéből ittak. Kétséget nem szenved tehát, hogy a roncsoló toroklob, a mely 15 iskolás gyermek életébe került, ezuttal a jeges viznek ivása folytán nagy meghülés következtében lépett fel.“ Szigoruan hagyjuk meg tehát a gyermekeknek, hogy télnek idején, főleg ha felhevült állapotban hagyják el az iskolát, az utcán soha vizet ne igyanak, de

törvényes intézkedésnek“ senki sem lehet ellensége, s anélkül, hogy e felől A-urat felvilágosítanók, nyugodjunk meg abban, hogy nem érti amit beszél.

¹³⁾Ezek a jeles bajnokok; Trefort, Gönczy és Adorján Miklós Különben a hasonlat elegáns irodalmi kifejezés, az utókor kétségen kívül fel fogja jegyezni, mint A. ur szellemének egyik pompás sziporkáját.

¹⁴⁾Irodalmi szó ez is. különben a Tanítóbarát megindulásakor is ugyanaz volt a mi most, ezt olvasóink tudják, állítására pedig lapunk utolsó oldalán van a felelet!

¹⁵⁾A mit kíván, éppen ön igazolja, hogy meg van nálunk. Az igazságszeretet kényszerített minket azon állításunk kimondására és fentartására is, a mi miatt A. ur belénk akaszkodott. Jellemben is bizonyára szilárdabb az, aki szembe mer szállni az igazságtalan hatalmasokkal, mint az, aki az u. n. „államkenyér“ iránt való mély hálából támadja meg a néptanítók méltányos kívánságát kifejező tanügyi lapot, — s ezt talán azért, hogy a kegyelmes ur előtt esetleg ismerető legyen neve, melyet más pedagógiai érdemekkel híressé tenni nem tud. -- Hű szolgának lenni igaz hogy érdem, de azt hiszem sem Trefort, sem Gönczy nem szorult az ön védelmére, — éppugy nem használhat ön nekik, mint a hogy nem árthat otromba támadásával, piszkos gyanúsításaival nekünk. Szerk.

sőt odahaza is óvakodjanak nagyon hideg víztől és pedig télen ugy mint nyáron. („Hosszu Élet“)

Tanítógyülési költségek. A közokt. miniszter 1887. december 30-án 22067. szám alatt kelt rendeletével a megyei tanító-egylet 1886. május 6-án Beregszászon tartott gyűlése alkalmával felmerült fuvar- és napidijakat 441 frt 50 krt kiutalta. A tanítóegyleti működés fontossága nem szorul magyarázatra, de tagadhatlan, hogy bármily nemes célból is, bajos lelkesedni és tenni, ha az eszközök elvonatnak, pedig szűk körülmények között mi nem kockáztathatunk évenként három izben is meglehetősen magas fuvarköltségeket. Reméljük, hogy jövőben a közokt. kormány felfüggeszti ama különben is időleges rendeletét, és rendesen hozzá juttatja kartársainkat méltányos illetményeikhez.

Lapunk ezen számából a közokt. ügyi budget tárgyalása miatt „A két Zsaskovszky“ című czikk kimaradt.

Nyílt levél

Adorján Miklós urhoz, mint az „Iskolai Szemle“ felelős szerkesztőjéhez.

Hozzá vagyok ugyan szokva az ön pokróczmodorához, és gorombaságait nem tartom figyelemreméltónak, de lapja ezidei 3-ik számában ellenem intézett támadás az otromba gorombaságokon kívül személyem iránt egy alacsony gyanúsítást is fejez ki, t. i. e szavakban: „ő is ugy tesz, mint a barátok: vizet predikál, bort iszik, minden törvényes intézménynek esküdt ellensége, a magyar nevelésügy jeles bajnokainak már a neve is oly hatással van rá, mint bizonyos állatokra a vörösposztó, s a rossz nyelvek: azt beszélük, hogy mindez csak azért volna, mert hiában járt Budán a kutya-vásáron.“

Minthogy e fölötte finom (!) módon nyilvánított gyanúsítás személyemre és becsületemre bármiként magyarázzuk is, rendkívül alacsony vádat tartalmaz, ezennel felhívom Adorján Miklós urat, mint az Iskolai Szemle felelős szerkesztőjét, hogy adjon magyarázatot ezen szavaknak s bizonyítsa is be, a mit állit, különben mig ezt meg nem teszi, önt, mint azon sorok íróját, *hitvány rágalmazónak* nyilvánítom.

Győr, 1888. febr. 14.

Ziegler Géza,

a Tanítóbarát szerkesztője.

POSTA.

Novák M. A jan. számot ön valószínűleg akkor kapta meg, mikor levele hozzánk uton volt. — **Dudasko I.** Az 1886- és 87. évi folyamok az eredeti áron kaphatók. Mint új hívünket kézszerítással üdvözöljük. — **Debreczeni F.** Nem is kívánunk többet. Sziveskedjék lapunkat ott a környéken azoknak, a kik még nem ismerik, bemutatni. — **Ottó A.** Levél meg. — **Jacskovics J.** Az új pártolót Demka urat szivesen üdvözöljük. Részére a lapot megindítottuk. — **J. K. Kolozsvár.** Minden kiadványunkból többet nyomtatunk néhány száz példánnyal, hogy a később jelentkezőknek is jusson. Így tehát 88-iki naptárral is szolgálhatunk. — **Nyárasdy K. I.** Szives figyelmeztetését köszönjük. Cikkeinek mindig szivesen adunk helyet, de kérjük 7-ig beküldeni, — **Molnár V. Szöcz.** Meltányoljuk a kitartást. Kivánságának eleget tettünk. Új helyéhez szerencsét kívánunk. — **M. S. Pozsony.** A Garabonciás Diák című lap hat év óta áll fenn, most a hetedik évet kezte meg. Szerkesztője Gárdonyi Géza. Iránya olyan, hogy bátran megrendelheti családi olvasmányul. Levél cím egyszerűen „Garabonciás Diák“ című lapnak Győrött. — **Schlosser J.** Üdvözöljük mint lapunknak új pártolóját ott a Bánságban. Ismerőseivel, barátaival sziveskedjék lapunknak czélját és irányát megismertetni. — **Gy. I. Nyir.** Ajánlottan küldöttük el. Az előfizetést megkaptuk. — **B. A. Aszód.** A küldött 1 frtot 87 második felére jegyeztük be. **F. M. Miskolcz.** Az a megkülömböztetés fölösleges. A néptanító épen olyan ur a maga hivatalában, mint akárki más, s ha annak a városi hivatalnoknak több is a fizetése, semmiféle joga sines „föllebb tartani magát.“ — **Ezuttal igen sok levélre maradunk a válaszszal adósok. Kérünk szives türelmet a jövő számig.**

A „GARABONCZIÁS DIÁK“ kiadóhivatalában megjelent és kapható

„ELSŐ KÖTET.“

Költemények

írta:

SZÁVAY GYULA.

Ára 1 forint.

Diszes kötésű munka, ajándékkönyv gyanánt ajánlható.

Továbbá

„ZENDÜLÉS A POKOLBAN“

infernális bohóság minden igazhitű keresztény és becsületes pogány számára.

Írta:

GÁRDONYI GÉZA.

Ára 20 kr. Postán küldve két hatos.

(Megjegyeztetik, hogy ezen munkát Luczifer átokkal suttotta, melynek szövege az utolsó előtti lapon olvasható.)

